

Nemesné Matus Zsanett: Bodroghy Papp István. Irodalom és művelődés a reformkori Dunántúlon

Vitae 2.

Budapest: Reciti Kiadó, 2020, 296 l.

BODNÁR Krisztián

Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára,
segédlevéltáros

ORCID 0000-0002-4049-3431

Valószínűleg nem járunk messze az igazságtól, ha azt feltételezzük, hogy Bodroghy Papp István neve kevesek számára cseng ismerősen. Ezt nem is csodálhatjuk, hiszen az 1796 és 1859 között élt Bodroghy nem töltött be országos tisztségeket. Vas vármegyéből Békés megyébe költözve az 1820-as években mezővárosi jegyzőként, később uradalmi ügyészként dolgozott, Békésen részt vett az evangélikus gyülekezet munkájában, közeleti személyiségként nem tűnt ki a kortársai közül, és költőként sem alkotott kiemelkedőt. Ennek ellenére a személye mégis érdekes lehet, mert többek között egy kéziratos gyűjteményt hagyott az utókorra, amelyben a saját verseit fogta egy csokorba, s amely betekintést enged a reformkori közköltészet egy művelőjének munkásságába.

Nemesné Matus Zsanett, a győri Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum igazgatóhelyettese egy állományrevízió során talált rá az akkor még Xántus János Múzeum néven működő intézmény helytörténeti gyűjteményében Bodroghy *Faragószék* című, az irodalomtörténelem előtt addig ismeretlen kéziratos verseskötetére, s ebből kiindulva döntött egy monográfia megírása mellett. A szerző számára nem ismeretlen ez a terep, hiszen körülbelül egy évtizede foglalkozik a Bodroghy Papp család történetével. Tudományos előadásai, tanulmányai, illetve a 2020-ban megvédett PhD-értekezése (amely jelen kötet alapjául szolgált) is tanúskodnak arról, hogy behatóan ismeri a família reformkori történetét.

A monográfia négy fejezetből áll, amelyek közül az első és az utolsó kifejezetten rövid (csupán 4-5 lap terjedelműek), míg a szövegtest legnagyobb része a hetven költeményt tartalmazó, 1817 és 1824 között keletkezett *Faragószék* részletes elemzését szolgálja. A kiadvány előszava röviden bemutatja a szerző célkitűzéseit, módszertani törekvéseit, illetve elhelyezi Bodroghyt „a reformkor jogtudó kismemesi értelmisége” (14) tagjainak sorában. A kötet módszertani szempontból két nagyobb egységre bontható: az elsőben a *Faragószék* verseiben elhelyezett személyes utalásokat kontrollforrások – a csekély számú szakirodalmi feldolgozás mellett főként levéltári iratok – bevonásával igyekszik ellenőrizni a szerző, a másodikban a versekből közöl válogatást. Így a munka első fele annak vizsgálatát szolgálja, milyen életutat futott be a „versfaragó”, milyen

tudásbázissal, kapcsolati hálóval, a pályáivet tekintve milyen lehetséges kifutással gazdálkodhatott egy dunántúli evangélikus kismemesi családból származó férfi a 19. század első felében. A kötet második része a versek segítségével arra keres választ, milyen költőket, illetve műveket ismerhetett egy korabeli „értelmiségi”, és hogy ezek az alkotók és művek milyen ihletforrást jelenthettek például a közköltészet művelői számára, akik parafrázisokat, imitációkat készíthettek e versek alapján.

Az első fejezet adatokat közöl a *Faragószék* szerkezeti felépítéséről, a költemények keletkezési idejéről, valamint műfajáról, továbbá a szerző felsorolja azokat a gyűjteményeket, amelyekben elsődleges forrásokat keresett műve megírásához. Bodroghy munkája hetven verset tartalmaz, és mind a költemények témáját, mind azok stílusát tekintve sokszínűnek mondható. A *Faragószék* tudatos szerkesztés nyomait mutatja (ez megmutatkozik a szövegek időrendbe való sorolásában, valamint a számozott lapokat és ceruzával meghúzott margókat tartalmazó, javításoktól mentes textusokat közlő kötet külalakjában), ami a szerzőt annak a gondolatnak a megfogalmazására ösztönzi, miszerint Bodroghy talán kiadásra szánhatta e művét, de e kijelentés bizonytalanságát ő maga is érzékelteti. A kérdés sajnos eldöntetlen és eldönthetetlen marad, hiszen csak közvetett bizonyítékok állnak rendelkezésre, noha kétségtelenül izgalmas feladat lenne annak boncolgatása, hogy egy fiatal kismemesnek voltak-e olyan anyagi lehetőségei, volt-e olyan kapcsolati tőkéje, hogy egy kézirat publikálására gondolhasson.

A második fejezet Bodroghy Papp életútjáról, kapcsolati hálójáról, az őt ért hatásokról szól, és Nemesné Matus Zsanett itt rámutat arra, hogy mind a *Faragószék* alkotója, mind annak családja számára meghatározó jelentőséggel bírt az evangélikus vallás és közösség, továbbá a kultúra és a tudás, amelyek felemelkedési lehetőséget biztosítottak számukra. A família tagjai által bejárt út szépen illeszkedik a magyar kismemesség klasszikus sorsához: az első ismert ős az 1560-as években szerzett nemeslevelet és birtokokat, majd az azt követő évszázadokban a migráció következett, végül Bodroghy Papp István édesapja szakmát szerzett. A fiú a testvéreivel egyetemben már magasabb szintű képzésben részesült, ami egyrészt jelzi a család felfelé törekvését, az arra tett kísérleteket, hogy a gyerekeket értelmiségi pályára állítsák, másrészt a korabeli társadalomban lezajló átalakulási folyamatokat (például a honorácior nemesség sokáig képlékeny és bizonytalan társadalmi státuszát), harmadrészt a Bodroghy Papp gyermekek tanulási készségeit és képességeit is. Bodroghy Papp István végül vármegyei hivatalokat vállalt, az 1820-as évek elején Békés megyébe költözött, miközben folytatta az iskolában elkezdett versírást is.

A harmadik egység a kéziratot verseiről szól, és a szerző e szakaszban számos példával bizonyítja, hogy Bodroghy ismerte többek között Kisfaludy Sándor, Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel és Kis János munkáit, amelyek hatottak is az ő költészetére. Nemesné Matus Zsanett a korszak kisebb költőinek sorában helyezi el Bodroghyt, és úgy értékeli, hogy a poéta művészetének színvonala idővel még hanyatlott is, a pálya vége felé sokszor ismételte önmagát, és kevésbé kidolgozottak lettek a művei. A szerző vizsgálódásai azt mutatják, hogy Bodroghy leginkább Kisfaludy Sándor munkásságát ismerhette és szerette, mintaként felhasználta tehetségesebb pályatársa költeményeit, ám azokat a saját ízlése szerint átformálta, és mind tematikailag, mind kidolgozottság tekintetében kevésbé kvalitatós és gazdag alkotásokat hozott létre. Ennek ellenére a *Faragószék* azért is lehet érdekes, mert a művész a saját mindenkori élethelyzetére reflektált, a saját érzéseit, gondolatait öntötte szavakba (igaz, a monográfia szerzője nem vizsgálja azt a kérdést, vajon ezek a versek lehetnek-e helyzetdalok, valós helyzeteket tükröz-

nek-e). A kötet nem mellesleg fontos adalékként szolgál a korabeli kismemesség irodalmi műveltségéhez, illetve a rendiség utolsó évtizedeinek nyugat-dunántúli iskoláiban átadott ismeretanyaghoz is.

A negyedik fejezet, illetve a zárszó valójában egyaránt Bodroghynak mint költőnek az értékelésére szolgál. Nemesné Matus Zsanett megállapításai szerint Bodroghy Papp István felhasználta ugyan a költőtársaitól kölcsönzött mintázatokat, toposzokat, de nem epigonként. Ugyanakkor mégis dilettáns alkotó maradt, így másod- vagy harmadvonalbeli művésznek tarthatjuk őt. A szerző Bodroghy munkásságának feltérképezésekor fontos szerepet tulajdonít a poeta kapcsolati hálójának – tanárok, könyvkereskedők, irodalmárok –, azaz erős társadalmi meghatározottságot mutat ki e tevékenység mögött.

A szerző többféle módszert alkalmaz (például a szöveg gerincének tekinthető harmadik fejezetben az összehasonlító módszer segítségével számos párhuzamot idéz annak bizonyítására, hogy Bodroghy költészete szervesen magába építette a nevesebb szerzők munkásságát, továbbá többek között a társadalomtörténet, illetve a szociológia metodológiáját is hasznosítja), és bár alapvetően irodalomtörténeti monográfiáról beszélünk, a fentiek okán más történeti tudományágak művelői számára is hasznos adalékokat nyújt a kötet. Társadalom-, illetve művelődéstörténeti kontextusok is helyet kapnak a kiadványban, s Bodroghy életútjának feltérképezése arra is mintát szolgáltat, hogy hogyan írhat meg egy életrajzot egy biográfus abban az esetben, ha a forráshiány miatt nehézségekbe ütközik egy-egy pályaszakasz megismerése.

Nemesné Matus Zsanett egy marginálisnak látszó, ám mégis fontos életutat dolgozott fel e monográfiájában, hiszen Bodroghy Papp István életműve jól jellemzi a reformkori magyar kismemesség egy részének műveltségélményét, illetve mentalitását (noha természetesen nem általánosíthatunk egyetlen esetből, mindazonáltal az ilyen mélyfúrások kiegészíthetik a nagy történeti szintézisekben ábrázolt makrotörténeti folyamatokat). A költő munkássága egy lehetséges korabeli pályáivet rajzol meg, ráadásul egy olyan személyét, aki eddig szinte ismeretlen volt a szélesebb közönség előtt, s aki nem került (nem is kerülhetett) be az irodalmi panteonba. A szóban forgó könyv tehát e téren mindenképpen újdonságokkal szolgál, de az életpálya bemutatása mellett legalább ilyen fontos a *Faragószék* című kötet számos versének közreadása is. Ugyanakkor tovább gazdagíthatta volna az egyébként olvasmányos stílusban megírt munkát néhány illusztráció, például a kéziratos kötet lapjairól készült felvételek. Hasznos azonban a kötet végén található névmutató, illetve a szintén ott helyet kapó angol nyelvű összefoglalás. Nemesné Matus Zsanett e monográfiája ösztönzést jelenthet mások számára is, hogy feltárják a kevésbé jelentős szerepet játszó szerzők életútját és munkásságát, hiszen ezekből a sorsokból rajzolódhat ki a „mindennapok története”.